

MEVLANA'NIN MESNEVÎSİNDE SAHABE

Kadir PAKSOY*

Sahabe-i Kiram, Hz. Peygamber'e (s.a.s.) iman eden, her türlü zorluklara rağmen Peygamberimiz'e ve getirdiği dine sahip çıkan en bahtiyar nesildir. Bu bahtiyar topluluk, Kur'an ve hadislerin yanı sıra İslam âlimleri tarafından telif edilen eserlerde de hayırla anılmıştır.

Bir Peygamber aşığı olan Mevlana Celaleddin Rumi, yazdığı eserlerde Hz. Peygamber (s.a.s.)'i ve onun sadık arkadaşları olan sahabeyi saygı ve sevgiyle anmıştır. Ele aldığı konularda yeri geldikçe sahabenin faziletlerinden ve güzel meziyetlerinden misaller sunmuştur. Bu tebliğde *Mesnevî*'den seçtiğimiz sahabe temaları incelenmektedir.

Sahabenin Umumi Fazileti

Hz. Peygamber (s.a.s.)'in ilk ümmeti olma şerefine erişen sahabe-i kiram, Allah'ın rızasını kazanmış bahtiyarlardır. Sahabe-i kiramı görenlere de tabiün denilmektedir ki, onlar da sahabeden sonraki en bahtiyar nesildir.

Mevlana, sahabe neslinin ve onları takip eden neslin umumî fazilete nail olduklarını belirtir. Sahabenin övgüye ve umumî fazilete nail olmalarını, Rasulullah Efendimizi görüp istifade etmeleriyle irtibatlı olarak şöyle dile getirir:

Mustafa (s.a.s.): “Beni görene ve benim yüzümü gören kişiyi görene ne mutlu!” buyurdu. Bir mumdan yanmış çerağı gören, yakinen o mumu görmüş gibidir. (*Mesnevî*, I, 1946; İzbudak, *Mesnevî Tercemesi*, I, 155)

Mevlana, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in sahabeyi yıldızlara benzettiğini şöyle ifade eder:

Peygamber (s.a.s.): “Ashabım yıldızlar gibi yola gidenlere ışık, Şeytanlara taştır.” buyurdu. Herkes uzaktan görebilseydi gökyüzündeki güneşle nurlanırdı.” (*Mesnevî*, I, 3556; İzbudak, *Mesnevî Tercemesi*, I, 301)

* Arş. Gör. Dr., Harran Üniv. İlahiyat Fak., kpaksoy@myynet.com

Mevlana, bir başka beyitte aynı hususu şöyle dile getirir:

Peygamber (s.a.s.) buyurdu: “Bil ki, karanlıkta yıldızlar nasıl yol gösterirse, Ashab-ı Kiram da elemeler ve sıkıntılar denizinde öyle yol gösterirler.” (*Mesnevî*, VI, 1595; İzbudak, *Mesnevî Tercemesi*, VI, 127)

Şu beyitte de Hz. Peygamber (s.a.s.)’in ashabına olan ilgi ve yakınlığına atıfta bulunur:

Peygamber (s.a.s.), sahabeye, “Dostlarım (ashabım)!” dedi. Bunları paylaşın. Çünkü siz benimle benim huyumla dolusunuz. Her askerin bedeni padişahla doludur. Padişahın mevki ve rütbesine düşman olanlara bu yüzden kılıç vurulur. (*Mesnevî*, V, 67-68; İzbudak, *Mesnevî Tercemesi*, V, 111)

Mevlana, yeri geldikçe Rasulullah (s.a.s.)’ın ve sahabenin gittiği yolu rehber edinmek gerektiğine dikkat çeker. Onların yolundan uzaklaşmanın İslam’a ait değerlerden de uzaklaşmak olduğunu şöyle vurgular:

Dini hükümleri ve Allah’dan korkup sakınmayı arkalarına atmış zavallılar var. Nerede Ömer? Gelse de şiddetle onlara doğruluğu emretse! Zira onlar, her kötü şeyi mübah biliyorlar. Bu ibahlilik onlardan yayıldı, fesatçı kalleşe de ruhsat oldu. Nerede Peygamber (s.a.s.) ile sahabesinin yolu? Nerede namaz? Nerede tesbih? Nerede onların edepleri?” (*Mesnevî*, VI, 2066-2067; İzbudak, *Mesnevî Tercemesi*, VI, 165)

Aşağıdaki beyitlerde ise sahabeden bir şahsın başkalarına yük olmama ve onlardan bir şey istememe hususundaki güzel meziyetine temas edilmektedir:

Şimdi yüzlerce bağa, bahçeye sahipken vazgeç darlıktan da âciz ve yıkık yere tapa bir hale gelmeyesin. Hz. Peygamber (s.a.s.) “Allah’dan cenneti istiyorsan, kimseden bir şey isteme. Kimseden bir şey istemezsen ben kefilim cennete de girersin, Allah’a da ulaşırsın.” buyurdu. Bunu duyan sahabe de şu kefillik yüzünden öyle uyarı tam bir hale geldi ki, bir gün ata binmiş bir yere gidiyordu. Elinden kamçısı düştü. Attan inip kendisi aldı. Kimseden bir şey istemedi. Çünkü Allah’ın lütuf ve ihsanı makbuldür. O, kimseye kötü bir şey vermez. O her şeyi bilir, insanların dileğini onlar daha istemeden verir. Fakat Allah emri ile dilersen caizdir. Çünkü o çeşit istek, peygamberlerin yoludur. (*Mesnevî*, VI, 332-338; İzbudak, *Mesnevî Tercemesi*, VI, 29-30)

Rıdvan Ashabı ve Aşere-i Mübeşşere

Sahabenin her türlü şartlarda Rasulullah (s.a.s.) ile beraber olmaları sebebiyle Allah’ın rızasını kazandıkları ve Kur’anda bizzat Allah tarafından övgüyle bahsedildikleri görülmektedir (el-Fetih,). Mevlana, sahabenin Rasulullah (s.a.s.)’a bağlılıklarını Hudeybiye bey’atında en güzel şekilde ispat ettiklerine temas eder. Gerek Rıdvan ashabı olarak isimlendirilen Hudeybiye’ye katılan sahabeyi gerekse Cennetle müjdelenen on sahabeyi (aşere-i mübeşşere) şöyle över:

Allah “Allah’ın eli, onların ellerinin üstündedir” buyurdu ya. İşte senin elin de o

Bey'at Ehlinin eli olur. Elini pîrin eline verdin, o her şeyi bilen ulu pîre uydun mu kurtuldun demektir. Çünkü o ey mürit, vaktinin peygamberidir. Peygamber (s.a.s.)'in nuru, ondan zuhur eder. Ona uydun, onun elini tuttun mu, Hudeybiye'de bulunup Hz. Peygamber (s.a.s.)'e bey'at eden ashabdan olursun. Cennetle muştulanan on kişiden sayılırsın. Halis ve potada erise bile ayarı düşmez altına dönersin. İnsan kimi severse ona erişir. Bu âlemde de onunladır, o âlemde de. Bu, huyları güzel Ahmed'in (s.a.s.) hadisidir. Buyurdu ki: "İnsan sevdiğiyle beraberdir." Kalp, dilediğinden ayrılmaz. (*Mesnevî*, IV, 740-748; İzbudak, *Mesnevî Tercemesi*, IV, 61-62)

Evs ve Hazrec Kabilesi

Mevlana, daha öncesinde Medine'deki Evs ve Hazrec kabilesinin birbirleriyle amansız kavga ve savaş yaptıklarına, ancak Peygamberimiz (s.a.s.)'in Medine'ye hicretinden sonra kardeş gibi hatta kardeşten de öte geçim ehli olduklarına temas eder:

"Medinelilerin iki kabilesi vardı. Birine Evs, diğerine Hazrec denirdi. Adeta bir kabile o birinin kanana susamıştı. Mustafa'nın (s.a.s.) yüzünden o eski kinleri İslam ve saflık nuruyla mahvoldu. Önce o düşmanlar, bağdaki üzümler gibi kardeş oldular. "Şüphe yok, söz bundan ibaret; müminler kardeşler" nasihatıyla de, bu nefesle de kardeşliği bıraktılar, tek bir ten oldular." (*Mesnevî*, II, 3713-3717; İzbudak, *Mesnevî Tercemesi*, II, 285)

Dört Halife

Mevlana, dört halifeyi dört seçilmiş dost şeklinde şöyle vasıflandırır:

Allah'ın adaleti, herkesi eşitleyip çift etmiştir; fili fille, sivrisineği sivrisinekle. Ahmed'e (s.a.s.) ise mecliste dört seçilmiş dost enis olur. Ebû Cehil'e de Utbe ile Zülhimar. Cebrail ile canların kiblesi Sidre'dir. Midesine kul olanların kiblesi ise sofradır. (*Mesnevî*, VI, 1894-1897; İzbudak, *Mesnevî Tercemesi*, VI, 151)

Aşağıdaki beyitlerde ise dört halifenin özelliklerine ayrı ayrı temas eder:

Mustafa (s.a.s.) bunun için şöyle dedi: "Ey sırları arayan! Diri olan bir ölü görmek istersen, diriler gibi şu toprak üstünde ölü olarak yürüyen; canı göklere yücelmiş, yüceleri yurt edinmiş birisini görmek dilerse, ölümden önce bu âlemden göçmüş, akılla değil de ancak sen de ölürsen anlayabileceğin bir hale gelmiş, canı halkın canı gibi göçmemiş bir duraktan bir durağa göçe göçe ta son durağa varmış birisini, yeryüzünde bu sıfatlara bürünmüş gezip duran bir ölüyü görmek istersen, tertemiz Ebû Bekr'i gör. Zira o doruluğu yüzünden maşere varmış, haşrolmuş kişilerin ulusudur. Bu âlemde Ebû Bekir Sıddık'a bak da haşrı daha iyi tasdik et!" (*Mesnevî*, VI, 742-749; İzbudak, *Mesnevî Tercemesi*, VI, 62)

Hz. Ebu Bekir Hakkında

Mevlana, birçok yerde Hz. Ebu Bekir'in güzel vasıflarına temas eder. Bu vasıflardan bazıları aşağıdaki beyitlerde şöyle ifade edilir:

“Ebu Bekir (r.a.) Muhammed'den (s.a.s.) bir koku alınca “Bu yüz yalancı yüzü değil” dedi (tasdik etti). Fakat 'Ebû Cehil, dert sahiplerinden olmadığı için yüzlerce şakk-ı kamer gördü de yine inanmadı.” (Mesnevî, II, 2059; İzbudak, *Mesnevî Tercemesi*, II, 157)

Hz. Muhammed'in gözü Ebubekir'e değince o bir tasdik yüzünden “Sıddık” olmuştur. (Mesnevî, I, 2688)

Ebu Bekir de tevfiğe mazhar oldu da öyle bir padişahın musâhibi oldu, öyle bir padişahı candan tasdik etti. (Mesnevî, II, 922)

Canıma bir can kokusudur gelmede, merhametli sevgilimin kokusu erişmede. Mustafa (s.a.s.) miraçtan geldi, Bilal'ine ne mutlu ne mutlu! Sıddık doğru özlü, doğru sözlü Bilal'den bu sözleri duyunca tövbesinden el yudu. Sıddık bunun üzerine Mustafa'nun (s.a.s.) yanına gelip vefalı Bilal'in halini anlattı. Mustafa (s.a.s.) bu vak'ayı duyunca hoş bir surette ferahladı, neşelendi. Ebû Bekir de bu hali görünce söz söylemeye iştahlandı. Mustafa gibi bir dinleyici duyunca her kılı ayrı bir dil oldu. Mustafa (s.a.s.) dedi ki: “Peki ne çaresi var şimdi?” Ebû Bekir (r.a.) “Ben ona müşteriyim. Efendisi ne isterse zarar ziyana bakmadan alacağım. Çünkü o, yeryüzünde Allah'ın esiri olmuş, Allah düşmanlarının hışmına uğramış.” Mustafa (s.a.s.) dedi ki: Ey devlet arayan, bu hususta ben de sana ortağım. Vekilim ol, müşteri olup onu al, yarı parasını ben vereyim.” (Mesnevî, VI, 950 vd.; İzbudak, *Mesnevî Tercemesi*, VI, 78 vd.)

Hz. Ömer Hakkında

Mevlana, Hz. Ömer hakkında şöyle övgüde bulunur:

Bu âlemde Ömer'in adı puta tapandı, hâlbuki ta “Elest” bezminde onun ismi “Mümin”di. Ömer'in peygambere kastediş suçu, onu ta kabul kapısına kadar çekip götürmedi mi? Ömer o maşuka aşık oldu da gönül gibi, hakla batıl ayırt etti. (Mesnevî, I, 1241, 3832)

Hız, Ömer zamanında oruç ayı geldi. Birkaç kişi bir dağ tepesine koştu. Oruç ayının hilalini görüp kutlamak, onu bayra yormak istiyorlardı. Birisi, “Ey Ömer! İşte hilal!” dedi. Hız, Ömer (r.a.) gökyüzüne baktıysa da hilali göremedi. Dönüp o şabsa şöyle seslendi: “Bu ay, senin bayal görmenden ibarettir. Yoksa ben, gökleri senden iyi görürüm. Tertemiz hilali nasıl olur da görmem? Elini isla da kaşını sıvazla. Ondan sonra hilale bak.” Adam elini islayıp kaşını sıvazlayınca ayı göremedi. “Ey halife, ay yok, görünmez oldu” dedi. Hız, Ömer ona şöyle mukabelede bulundu: “Evet kaşının kılı seni şüphelendirdi, yaydan sana ok attı.” Onun yolunu bir eğri kıl kesti, o yüzden ayı gördüm diye davaya kalkıştı. Bir eğri kıl, gökyüzüne perde olursa, bütün vücudun eğri olunca halin ne olur? (Mesnevî, II, 112; İzbudak, *Mesnevî Tercemesi*, II, 9, 10)

Ey azîz! Sen bana Mustafasın, ben de sana Ömer gibiyim;

Senin hizmetin uğrunda gayret kemerini kuşandım. (Mesnevî, I, 77)

Hız. Osman Hakkında

Mevlana, Hız. Osman'ın meziyetlerinden şöyle bahseder:

Hız. Osman, o apaçık görüşün ta kendisi olunca feyizli bir nura kavuştu; Zinnûreyn oldu. (Mesnevî, II, 923)

Hız. Osman, halife olunca koşup minbere çıktı. Ulular ulusu Peygamber (s.a.s.)'in minberi üç basamaklı. Hız. Ebû Bekir minbere çıkınca ikinci basamağa, Hız. Ömer de kendi zamanında İslam'a ve dine saygısı dolayısıyla üçüncü basamağa oturmuştu. Osman'ın devri gelince o üst basamağa çıktı. O habti kutlu oraya oturdu. Oradakilerden birisi ona sordu: "İlk iki halife, Hız. Peygamber (s.a.s.)'in yerine oturmadılar. Sen nasıl olur da onlardan üstün olmaya kalkışıyorsun? Halbuki merete bakımından onlardan aşağısın sen." Hız. Osman dedi ki: "Üçüncü basamağa otursaydım, beni Ömer'e benziyorum sanırlardı. İkinci basamağa otursaydım, diyecekler di bu Ebû Bekir'e benziyor. Bu üst basamak, Muhammed Mustafa'nın makamı... O Peygambere benzememe zaten imkân yok. Ondan sonra o merhametli halife, butbe okunacak yerde ta ikindiye yakın bir zamana kadar oturdu kaldı. Kimse de "Hadi artık okusana!" diyecek bir kudret de yoktu, mescitten çıkıp gidecek kudret de. (Mesnevî, IV, 487-496; İzbudak, Mesnevî Tercemesi, IV, 40-41)

Hız. Ali Hakkında

Mevlana, Hız. Ali'nin vasıflarını şöyle dile getirir:

Hız. Peygamber (s.a.s.), Hız. Ali'ye dedi ki: "Ey Ali! Allah'ın aslanısın, güçlüsün, mertsin, yüreklisin; fakat aslanlığına dayanma, güvenme. Ümit ağacının gölgesine sığın. Hiç kimsenin rivayetlerle, masallarla yoldan ayıramayacağı akıllı bir kişinin gölgesine gir! Ya Ali! Sen, Allah yolundakini bütün ibadetler içinden, O'na ulaşmış kişinin gölgesine sığınmayı seç!" (Mesnevî, I, 2959; İzbudak, Mesnevî Tercemesi, I, 244-5)

Ey Aliyyü'l-Mürtezâ, ey kötü kazâ ve kaderden sonra güzel kazâ ve kader, sırrı aç;

Madem ki sen ilim şehrine kapısın, madem ki sen ilim güneşine şulesin;

Ey rahmet kapısı, ey eşi, benzeri olmayan Hak dergâhı, ebede kadar açık kall (Mesnevî, I, 3757, 3763, 3765)

Bu yüzden icthad sahibi Hız. Peygamber (s.a.s.), kendisine de Hız. Ali'ye de Mevla adını taktı. Ali hakkında da dedi ki: "Ben kimin mevlası ve dostuysam, amcamın oğlu Ali de onun mevlasıdır." Mevla kimdir? Seni azad eden.. ayağındaki kulluk prangasını çözüp atan.. hürlük yolunu gösteren peygamberliktir. Mü'minler peygamberlerden azatlık bulurlar. (Mesnevî, VI, 4538-4540; İzbudak, Mesnevî Tercemesi, VI, 363-4)

Sa'd b. Ebî Vakkas Hakkında

Mevlana, aşere-i mübeşşere'den Hz. Sa'd hakkında Hz. Peygamber (s.a.s.)'in şu iltifatına atıfta bulunur:

Peygamber (s.a.s.): "Sa'd çok kıskançtır, ben Sa'd'dan daha kıskancım. Allah ise benden de kıskançtır." buyurmuştur. Kıskançlığından dolayı Allah, görünür görünmez bütün kötülükleri haram kılmıştır. (*Mesnevî*, I, 1762; İzbudak, *Mesnevî Tercemesi*, I, 144)

Zeyd b. Hârise Hakkında

Mevlana, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in çok değer verdiği azatlısı Hz. Zeyd hakkında şu hususları kaydeder:

Hz. Peygamber (s.a.s.) bir sabah Zeyd'e "Ey temiz ve saf arkadaş! Nasıl sabahladın?" diye sordu. Zeyd: "Mü'min bir kul olarak" deyince; "İman bağına yeşermiş, çiçekler açmışsa nişanesi nerede?" dedi. Zeyd dedi ki: "Güzündüzleri susuz geçirdim, geceleri aşktan, yanıp yakılmadan uyumadım. Mızrak kalkandan nasıl geçerse, ben de gündüzlerden, gecelerden öyle geçtim. (Onlar beni tutamadıkları gibi, onlardan bana bir şey de bulaşmadı)."

Hz. Peygamber (s.a.s.) "Peki, o yoldan bu diyarın anlayışınca, bu diyar akıllarının harıcınca getirdiğin bir hediye var mı, nerede, çıkar bakalım!" dedi. Zeyd dedi ki: "Halk, gökyüzünü nasıl görürse ben de arşı, arştakileri beraber öyle görüyorum."

Zeyd: "Ben halkı kadın erkek, herkesi kıyamet günündeymiş gibi apaçık görüyorum. Hemen şimdi söyleyeyim mi yoksa kapayayım mı?" dedi. Mustafa (s.a.s.) dudağını ısırarak, sus, demek istedi. Zeyd dedi ki: "Ey Allah'ın rasûlü, haşır sırrını söyleyeyim de bugün dünyada kıyameti koparayım mı?"

Hz. Peygamber (s.a.s.) dedi ki: "Bir parmağını gözünün üstüne koydun mu dünyayı güneşsiz görürsün. Bir parmak bile aya perde oluyor. İşte bu padişahın ayıp örtücülüğüne alamettir." (*Mesnevî*, I, 3500 vd.; İzbudak, *Mesnevî Tercemesi*, I, 288)

Bilâl-i Habeşî Hakkında

Mevlana, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in müezzini Hz. Bilâl'le ilgili şu bilgiyi kaydeder:

Can kemaldir. Çağırması, sesi de kemaldir. Onun için Mustafa (s.a.s.) "Ey Bilâl! Bizi rahatlat, ferahlandır. Ey Bilâl! Gönlüne nefhettiğim o nefhadan, o feyizden dalga dalga çoşan sesini yücelt. Hz. Âdem'i bile kendinden geçiren, gök ehlinin bile akıllarını hayrete düşüren o nefhayla sesini yükselt!" buyurdu... Bilal, Hicaz sıcağında Mustafa (s.a.s.)'in sevgisiyle "Allah birdir, tektir." derdi. Efendisi ona: "Neden Ahmed'i anmaktasın? Sen kötü bir kölesin, benim dinimi inkâr ediyorsun." diyordu. Bilal, imanını açığa vurdu. Bedenini belâya attı, "Ey Muhammed, ey tevbelere düşman! Bedenim de seninle dolu, damarım da. Artık bu bedene nasıl olur da tevbe sığar?" dedi. (*Mesnevî*, I, 1986; VI, 885 vd.; İzbudak, *Mesnevî Tercemesi*, VI, 73-75)

Huzeyfe b. Yeman Hakkında

Mevlana, Hz. Huzeyfe'nin ismini zikretmeksizin onun Hz. Peygamber (s.a.s.)'in sırdaşı olduğuna ve meselelerin içyüzünü sormaya meraklı olduğuna şöyle temas eder:

Gizli hileyi anlamak müşkil olduğundan, bazı sahabiler, Hz. Peygamber (s.a.s.)'den azgın ve hilekar nefsin hilesini sorarlar: Nefis, ibadetlere ve candan gelen ihlase gizli garazlardan ne karıştırır? derlerdi. Peygamber (s.a.s.)'den ibadetin fazilet ve sevabını arayıp sormazlar, apaçık ayıp hangisidir? diye kötü huyları sorarlardı.

(*Mesnevî*, I, 366–368; İzbudak, *Mesnevî Tercemesi*, I, 30)

Hız. Aişe Hakkında

Mevlana, Hz. Aişe'nin Hz. Peygamber (s.a.s.)'e olan bağlılığına ve onun üstün vasıflarına şöyle dikkat çeker:

Hız. Aişe bir gün Hz. Peygamber (s.a.s.)'e dedi ki: “Ya Rasûlallah, Sen açık-gizli neresini bulursan orada namaz kılyorsun. Oysa evde pis, bayağı kişi de gezip dolaşiyor.” Hz. Peygamber (s.a.s.) dedi ki: “Şunu iyi bil ki Allah, ulular için pisi temiz yapar.” (*Mesnevî*, II, 3424-3426; İzbudak, *Mesnevî Tercemesi*, II, 263)

Hız. Peygamber (s.a.s.)'in huzuruna bir âmâ geldi ve şöyle dedi: “Ey her hamur tandırında ihsanda bulunan! Sen, sulara ve yağmurlara hâkimsin, ben de susuzum, su istiyorum. Ey beni suya kandıran, medet, medet!” Âmâ kapıdan içeri aceleyle gelince, Hz. Aişe görünmemek için derhal kaçtı. O temiz kadın, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in kıskançlığını biliyordu. Kim daha güzelse kıskançlığı daha artıktır. Çünkü oğullarım, kıskançlık nazdan meydana gelir... Hz. Peygamber (s.a.s.) sınamak için “O kadar gizlenme, o seni görmüyor ki?” dedi. Hz. Aişe elleriyle işaret ederek “O görmüyor ama ben onu görüyorum ya!” demek istedi. (*Mesnevî*, VI, 670 vd.; İzbudak, *Mesnevî Tercemesi*, VI, 56-57)

“Ey Ahmed! Büyüklerin bir kısmı seni dinlemeye koyulunca hoşlandın. Belki bu ulular, dine güzelce yardımcı olurlar. Bunlar Arab'a Habeş'e reistir. Bunlar yüzünden İslam dinini şöhreti Basra'yı Tebuk'ü aşar. Çünkü “Halk, reislerinin dinindedir” diye düşündün. Bu yüzden de, hidayet isteyen körden yüz çevirdin, onun sohbetinden sıkıldın. “Bunlar her vakit ele geçmez. Sen dostlarımızdansın, vaktin de geniş. Bu dar vakitte işime mani olma. Bunu sana darılarak, kızarak söylemiyorum; nasihat yollu söylüyorum.” dedin. Fakat ey Ahmed! Allah indinde bu bir tek kör, yüzlerce Kayser'den, vezirden yeğdir. “İnsanlar madenler gibidir” sözünü hatıranı getir. Öyle maden olur ki, yüz binlerce madenden daha değerlidir. Gizli kalmış inci ve akik madeni, yüz binlerce bakır madeninden değerlidir. Ey Ahmed! Burada malın faydası yok. Aşkla, dertle, dumanla dolu gönül lazım. Gönlü aydın kör gelince kapıyı kapama. Ona nasihat ver, nasihat onun hakkıdır. İki üç ahmak seni inkar etse neden acılaşırsın, sen zaten şeker madenisin. İki üç ahmak seni itham etse bile Hak, sana şahitlik eder. (Peygamber (s.a.s.) dedi ki;) alemin ikrarından fariğim. Birisine Allah şahit olursa garı

sana ne gam!” (*Mesnevî*, II, 2070 vd.; İzbudak, *Mesnevî Tercemesi*, II, 158-159)

Muaviye Hakkında

Sahabe arasında ayırım gözetmeyen Mevlana, Hz. Muaviye'nin Hz. Peygamber (s.a.s.)'den naklettiği bir hadis-i şerife şöyle temas eder:

Muaviye (r.a.), “Peygamber (s.a.s.) nişanesini bildirmiş, sahte ile sağlamı anlamak için mihenk (ölçü) vermiş; “Yalan (şüphe), kalplerde tereddüt uyandırır; doğru ise kalplere emniyet ve itmi'nan verir.” buyurmuştur. Gönül, yalan sözden istirahat bulmaz. Su ile yağ karışık olursa چراغ aydınlık vermez. Doğru söz kalbe istirahat verir. Doğru sözler, gönül tuzağının taneleridir. (*Mesnevî*, II, 2733-2735; İzbudak, *Mesnevî Tercemesi*, II, 196 vd.)

Hilal Adındaki Bir Sahabi Hakkında

Mevlana, kalbi Allah aşkıyla ve Rasulullah sevgisiyle dopdolmuş bir sahabi olan Hz. Hilal'in hastalanması ve Hz. Peygamber (s.a.s.)'in onu ziyaret etmesini şöyle anlatır:

Hilal kazara hastalandı. Zayıflamaya, erimeye başladı. Mustafa (s.a.s.) vahiyyle onun halini anladı. Peygamber (s.a.s.)'e vahiy geldi, Allah'ın merhameti dertlilere derman oldu. İştiağını çeken Hilal hastadır. Mustafa (s.a.s.), kadri yüce Hilal'i görmek, ona geçmiş olsun demek için o tarafa doğru yola çıktı. O ay, vahiy güneşinin ardına düşmüş, sahabe de yıldızları gibi onun ardınca gitmekteydi. Ay, “Ashabım yıldızlara benzer. İyilere doğru yolu gösterirler, azgınları taşlarlar.” diyordu. Mustafa (s.a.s.), arşın Hilal'i nerede? Tevazuundan ay ışığı gibi yerlere döşenen... Peygamber (s.a.s.) Hilal'i görmek üzere hanesine girdi, araştırmaya başladı... Sonra Peygamber (s.a.s.) yüzünü Hilal'in yüzüne sürdü. Başını, gözünü, yüzünü öptü... İsa (a.s.) gibi hani. İrmak onu baş üstünde tutardı. Ab-ı hayat içinde garkolmadan emindi. Ahmed (s.a.s.) dedi ki: “Eğer yakîni fazla olsaydı, hava ona binek olurdu. Benim gibi, ben de havaya bindim, miraç gecesi hava üstünde yürüdüm.” (*Mesnevî*, VI, 1150 vd.; İzbudak, *Mesnevî Tercemesi*, VI, 94 vd.)

Sonuç

İslam âleminin en meşhur sufi (mutasavvıf) âlimlerden olan Mevlana Celaleddin Rûmî, eserleriyle asırlar boyunca insanlığa ışık tutmuştur. O, her ne kadar yaşadığı dönemin kültürüne bağlı kalarak eserlerini Farsça kaleme almış ise de, bu eserlerinde Şii-sünnî gibi bir ayırım gözetmemiştir. Allah'ın Kur'an'da sahabeyi övüp yücelttiğine temas ederek sahabeden övgüyle bahsetmiştir. Yeri geldikçe Peygamber Efendimiz'e ve onun çevresindeki seçkin topluluk olan sahabeye gönülden bağlılığını ifade etmiştir. Onların yüksek meziyetlerinden misaller sunmuştur. Peygamberimizin ve ona tabi olan sahabenin yolunun en güzel yol olduğunu ifade ederek onların yoluna tabi olduğunu vurgulamıştır. Bütün bunları veciz bir şekilde ifade eden şu sözler Mevlana'ya aittir:

"Men bende-i Kur'ânem eger cân dârem

Men bâk-i reh-i Muhammed muhtârem

Eger nakl kuned cüz in kes ez güftârem

Bizârem ez u vez an suben bizârem"

(Canım bedenimde oldukça Kur'an'ın bendesiyim

Seçilmiş Muhammed'in yolunun toprağıym

Birisi, sözlerimden, bundan başka bir söz naklederse,

O nakledenden de bizânım ben, o sözden de uzağım.) (Mevlana, *Külliyat-ı Divan-ı Şems-i Tebrizî, Rubaiyyat: 133*)

Kaynaklar

Abdülbaki Gölpınarlı, *Mesnevî ve Şerhi*, I-VI, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2000.

İsmail Rusuhî Ankaravî, *Fâtibu'l-Ebyât (Şerh-i Mesnevî)*, I-VII, Bulak 1251.

Şefik Can, *Konularına Göre Açıklamalı Mesnevî Tercümesi*, I-III, Ötüken Yay., İstanbul 1997.

-----, *Mesnevî'den Seçmeler -Cevâhir-i Mesnevîyye-*, I-II, Ötüken Yay., İstanbul, 2001.

Tâhiru'l-Mevlevî, *Şerh-i Mesnevî*, I-XIV, İstanbul 1963.

Veled Çelebi İzbudak, *Mesnevî Tercemesi*, (Gözden geçiren: Abdülbaki Gölpınarlı), I-VI, MEB Yay., İstanbul 1988.